

ÜNİVERSİTE EĞİTİMİ SÜRECİNİN SİYASAL DEĞERLERE ETKİSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: HARRAN ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ ve İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ KAMU YÖNETİMİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİ ÖR- NEĞİNDE

Vahap ULUÇ*

ÖZET

Bu çalışma, eğitimin siyasal değerler üzerindeki etkisini bir sorunsal kabul etmiş, bu sorunsalı analiz etmeyi amaç edinmiştir. Çalışma, aynı öğrencilerin Birinci Sınıf ile Dördüncü Sınıf'taki siyasal değerlerini karşılaştırmayı sorunsalı çözmeye yönelik bir yöntem olarak benimsemiştir.

Çalışmada, Birinci Sınıf'ta hakim bazı siyasal değerlerin, Dördüncü Sınıf'ta daha güçlü siyasal değerlere, bazı siyasal değerlerin ise yeni siyasal değerlere dönüştüğü sonucuna varılmıştır. Ayrıca, öğrencilerin cinsiyet özelliklerine göre, kız öğrencilerin siyasal değerlerinin daha yüksek düzeyde değişim yaşadığı, erkeklerle oranla daha güçlü siyasal bilince kavuştukları ve daha etken siyasal değerleri benimsedikleri tespit edilmiştir. Etnik aidiyet açısından ise, kendini “Kürt” hisseden öğrencilerin, “Türk” hisseden öğrencilere oranla daha politik bir kimliğe büründükleri, etnik kimliği daha çok önemsedikleri, devletin kurumlarına daha az entegre oldukları sonucuna varılmıştır.

Anahtar kavramlar: Eğitim, siyasal değer, üniversite gençliği, Kamu Yönetimi Bölümü, Harran Üniversitesi

* Yrd.Doç.Dr. Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

**EFFECTS OF UNIVERSITY EDUCATION PROCESS ON POLITICAL
VALUES : AN EXAMPLE AMONG THE STUDENTS IN HARRAN UNIVER-
SITY – FACULTY OF ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE SCIENCES –
PUBLIC ADMINISTRATION DEPARTMENT**

ABSTRACT

This study investigated the effects of education on the political values as the research question and attempted to analyze this question. Two samples among the 1st and 4th year students of the university are drawn and the political values of the subjects in said samples are compared as for their political values.

It is observed that some political values which were dominant among the 1st year students appear to be further strengthened and some political values appeared to have transformed into new political values among the 4th year students. As for the quantity of change in the political values with respect to genders is compared, it is observed that female students have experienced a more intensive change than male students, and that the former adopted a stronger political consciousness than the latter. It is further observed that they adopted more active political values. As for the ethnic belongingness dimension, it is concluded that the students who identified themselves as “Kurdish” tend to have a more political identity, give a lot of importance to ethnic identity, and integrate into the state institutions less than those who identified themselves as “Turkish”.

Keywords: Education, political value, university youth, Public Administration Department, Harran University.

GİRİŞ

Genelde gençlik, özelde üniversite gençliği toplumsal yapının temel sosyolojik gruplarından bir tanesidir. Gençlik, hem ekonomik değer yaratmak isteyen hem yeni bir kültür oluşturmak isteyen bütün toplumlar için önemli bir nüfus grubudur. Üniversite gençliğinin siyasal değerleri, siyaset bilimi açısından, siyasal sistemin özelliklerine ve toplumun siyasal kültürüne olan etkisi nedeniyle araştırılması gereken bir konudur. Üniversite eğitimi, bu önemli demografik grubun düşünce ve değerler dünyasında merkezi bir konumu ifade etmektedir. Üniversite eğitiminin değer yaratmada sahip olduğu güç, gençlik ile eğitim arasındaki ilişkiyi önemli bir konu haline getirmektedir.

“Dünya Değerler Araştırması” değer araştırmalarını, biri teorik diğeri de metodolojik olmak üzere iki varsayım üzerine kurmaktadır. Birincisi, siyaset ve ekonomi başta olmak üzere diğer yanlarıyla bir toplumu anlamada kültürel değerler hayati bir öneme sahiptir. İkincisi de, bu değerlerin ölçülmesinde başvurulacak en iyi yöntem “survey-anket”dir¹⁶. Bu iki ilkedен hareketle üniversite gençliğinin toplumsal ve siyasal konumu göz önünde bulundurularak eğitimin üniversite gençliğinin siyasal değerleri üzerindeki etkileri bir anket çalışması ile ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1. SİYASAL DEĞER

Değer, benimsenmiş olan her türlü insani, ideolojik, dini kaynaklı görüş, düşünüş, kural ve toplum nezdinde niteliksel karşılığı olan her şeyi içerir¹⁷. İnsan irade ve bilinç sahibi varlık olarak çevresinde olup biten sosyal, ekonomik ve siyasal gelişmeleri bilgi şeklinde alır, değerlendirir ve son tahlilde bir değere dönüştürür. Birey ve toplum düzeyinde varoluşun temel nedeni olan değer olgusu; kanaat, tutum ve davranış ile hiyerarşik bir ilişki içindedir. Kanaat, daha somut, değişken ve yüzeysel durumları ifade ederken, tutum “bireyin bir nesne ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını, değerlendirmelerini düzenli bir biçimde oluşturan... gözlenebilen davranışlara yol açtığı varsayılan bazı eğilimlerdir”¹⁸. Kanaatler, kolayca değişebilen, tutumlar ise kanaatlere göre az çok sürekli bir yönelimi ifade etmektedir. Yılmaz’ın örneğinden hareketle bir televizyon programını beğenmek bir kana-

¹⁶ Yılmaz Esmer, *Devrim, Evrim, Statüko: Türkiye’de Sosyal, Siyasal Ekonomik Değerler*, TESEV Yay, İstanbul, 1999, s. 2.

¹⁷ İnci Erdem Artan, vd., *Üniversite Gençliği Değerleri: Korkular ve Umutlar*, TESEV Yay., İstanbul, 2005, s.14.

¹⁸ Çiğdem Kağıtçıbaşı, *Yeni İnsan ve İnsanlar*, Evrim Yayınları, İstanbul, 1999, s. 104.

attır, televizyonun yararlı ve güzel bir araç olduğu yönündeki eğilim ise bir tutumdur. Buna göre, kanaat, tutumu belirleyen bir ön koşul olmaktadır¹⁹.

Kanaat ve tutuma göre değer, soyut, çok daha genel ve sürekli bir inancı, düşünceyi ve anlayışı ifade etmektedir. Siyaset biliminde değer, iyiyi-kötüyü, doğruyu-yanlışı ifade eden, idealleri içeren soyut düşünceler anlamında kullanılmaktadır. Buna göre, değerler, olan değil olması gereken ile ilgili olup, uyulması gereken özgürlük, eşitlik, namus, şeref, prensip, dindarlık gibi ahlak kurallarını içerir²⁰. İyi-kötü, güzel-çirkin, haklı-haksız gibi kavramlar zaman ve mekana göre değişmekle birlikte her dönemde her topluluk belli bir iyi-kötü, haklı-haksız, güzel-çirkin anlayışına sahiptir. Bütün bu değerler karmaşık bir ilişki içinde derecelendirilerek sınıflandırılırlar. Bu bütün, son kertede, bir değer sistemini meydana getirir. Söz konusu değerler bütünü kültür kavramının en temel ögesi olmaktadır. Nihayetinde “kültürler, birer değer sistemidirler”²¹.

Değerler, küçük yaşlardan itibaren öğretildiği için “değerlerin kesinliği” anlayışı da küçük yaşlardan itibaren yerleşmeye başlar. Değerlerin sağlam bir biçimde yerleşmesi ve kolay değişmemesi bu şekilde gerçekleşmektedir²². Bununla birlikte, insan durağan bir varlık değildir. Bu bağlamda, birincisi siyasal değerler – yaşamın belirli evrelerinde yoğunluk kazansa da – zaman süreci içinde edinilmektedir. İkincisi, değer yargıları, dış dünya ile kurulan ilişkiler sonucu yeniden biçimlenir. Bu iki süreçte de eğitim, aile, arkadaş çevresi, meslek, kitle iletişim araçları, gelir ve statü, yaş, cinsiyet gibi kişilik özellikleri, üretim biçimi, psikolojik durum, korkular ve kaygılar kişi üzerinde yaptığı etki ile değerlerin oluşumunda temel rolü oynamaktadır²³.

Siyasal kültürün önemli bir kısmını oluşturan siyasal değer, genel değer kavramının bir parçasını oluşturmaktadır. Bir başka ifade ile, toplumsal değer olgusunun siyasete denk düşen kısmıdır. Bu çerçevede, insan hakları, demokratik haklar, hoşgörü kültürü, yönetim anlayışı, siyasal duruş ve siyasal katılıma olan inanç, belirgin temel siyasal değerleri oluşturmaktadır.

¹⁹ Esmer, a.g.e., s. 2.

²⁰ Maurice Duverger, *Siyaset Sosyolojisi*, Varlık Yayınları, İstanbul, 2002, s. 79.

²¹ Duverger, a.g.e., s. 79.

²² Artan vd., a.g.e., s. 15.

²³ Ahmet Yücekök, “Toplumsal Üst Yapı Olarak Siyasal Davranış”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt: XXIV, No: 4, Ankara, Aralık 1969, s. 180.

2. ÜNİVERSİTE EĞİTİMİ ve SİYASAL DEĞER

Eğitim, ailede başlar, sokak, okul, dernek ve siyasal parti gibi toplumsal yaşamın başka alanlarında devam eder. Bununla birlikte, eğitim denilince devletin resmi kurumları olan okullarda yapılan eğitim anlaşılmaktadır ve bu anlamda kullanılmaktadır²⁴. Toplumsal yaşama hazır olmayan nesiller üzerine yetişkin nesiller tarafından uygulanan bir işlem olan eğitim olgusu, değişik tanımlamalara konu olmaktadır. Eğitim, genel kabul gören anlamı ile “belli bir toplumun varoluşunu ve ilerleyişini güvenceye bağlamak amacıyla üyelerine gerekli bilgi, beceri, düşünce ve davranış kalıplarını aktarma sürecidir”²⁵ ya da “çocuğu veya ergeni bedensel, ruhsal, zihinsel, toplumsal, ahlaksal yönleri ile oluşturmak ve geliştirmek için onun varlığındaki değer kaynaklarını ortaya çıkarmaya yönelik yöntem ve tekniklerin eyleme dönüştürülmesidir”²⁶, şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımlamalara göre, eğitim bireye; birincisi, toplumsal kültürü aktarma, ikincisi, soyut ve komplike düşünme yetenek ve kabiliyetini kazandırma, üçüncüsü, kazandırdığı bilinç ile belirli sorunlar karşısında eyleme geçme yetisi kazandırma gibi işlevleri yerine getirmektedir.

En önemli sosyalleştirme araçlarından bir olan eğitimin öncelikli amacı, toplumsal hayatın sürekliliği adına kültür ve değerleri bireye aktarmaktır. Bundan dolayı, eğitim, asgari müştereklerde toplumsal birlikteliği sağlamak adına önceden saptanmış esaslara göre, toplumsal yaşamın gerektirdiği benzerlikleri bireyde yerleştirerek, güçlendirir²⁷. Ancak, eğitim, kazandırdığı sofistike düşünme ve toplumsal olaylar karşısında farkındalık gücü ile bireyin sorunlar karşısında tavır almasını ve gerektiği yerde toplumsal değişime öncülük etmesinin zeminini de oluşturmaktadır. Eğitim, bir sistem ve yapıya dayanmakla birlikte, toplumsal yapıdan ayrı ve onun dışında bir yapı değildir. Bu bakımdan, bağımsız bir değişken olduğu söylenemez. Hukuki, toplumsal, siyasal ve ekonomik yapıyı etkilediği gibi onlardan da etkilenmektedir²⁸.

“Eğitim, siyasal değerlerin aktarılmasında başvurulacak en önemli araçlardan biridir”²⁹. Eğitim, bireyin daha bilinçli bir şekilde siyasal değerler benimsemesini ve buna yönelik tutumlar geliştirmesini sağlamakta, toplumsal kurum ve yapıları

²⁴ Özer Ozankaya, *Toplumbilime Giriş*, “S” Yayınları, Ankara, 1982, s. 299.

²⁵ Mine Tan, *Toplumbilimine Giriş*, Ankara Üni. Eğitim Fakültesi Yay., Ankara, 1981, s. 157.

²⁶ Saffet Bilhan, *Eğitim Sosyolojisi*, Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yay., Ankara, 1996, s. 14.

²⁷ *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, Risale Yay., İstanbul, 1990, s. 421.

²⁸ Mustafa Erkal, *Sosyoloji*, İstanbul, Der Yay., 2006, s. 124.

²⁹ İlter Turan, *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, Der Yay., İstanbul, 1986, s. 77.

ussal yoldan kullanma ve değiştirme becerisi kazanmasını sağlamaktadır. Siyasal değerlerin bir zihni boyutu bir de duygusal ve değerlendirme boyutu bulunmaktadır. Siyasal değerlerin zihni boyutunu oluşturan siyasal olayları izlemek, siyasal organların etkisinin farkında olmak ve onlar hakkında bilgi sahibi olmak, siyasal olaylar hakkında kanaat sahibi olmak konularının tümü eğitimin büyük etkisi altındadır. Üniversite eğitimi ya da yüksek eğitim görmüş kişiler, ülkelerinin siyasal kültürleri arasında çok ciddi farklılıklar olsa da sayılan faaliyetler konusunda birbirlerine çok benzerler³⁰. Buna göre, bireyin eğitim seviyesi yükseldikçe siyasal ilgisi artmakta, daha güçlü bir şekilde örgütlenme ihtiyacı ortaya çıkmakta, eylemleri daha bilinçli hale gelmekte ve siyaseti etkileme çabası artmaktadır.

Zihni boyutta yüksek eğitim düzeyindeki kimseleri siyasal bilinç konusunda benzeştirme gücüne sahip olmasına rağmen, eğitimin bu etkisinin siyasal değerlerin duygusal ve değerlendirme boyutu için söylenemeyeceği ifade edilmektedir. Buna göre, siyasal katılımın gerekli olup olmadığı, siyasal sistemin niteliğinin ve siyasal kurum ve organları etkilemek için tutulması gereken yol ve yöntemin ne olması gerektiği gibi duygusal ve değerlendirmeye ilgili sorunlarda eğitim farklı siyasal kültürlerle mensup yüksek eğitimler arasında -zihni boyutta olduğu gibi- benzerlikler yaratamamaktadır³¹. Her ülkenin siyasal kültürünün duygusal ve değerlendirmeye ilgili tavırlar bakımından bütün eğitim gruplarına aynı derecede etkide bulunduğu; siyasal ilgi ve bilgi gibi siyasal değerlerin oluşumunun ön şartlarını yerine getiren bir bireyi yarattığı, ancak siyasal yönelimin içeriğini oluşturmada pek etkili olmadığı belirtilmektedir. Eğitim bu yönüyle siyasal sistemle ilgili görüş, davranış, tutum ve değer yargılarının bireye aktarılması sürecini ifade eden sosyalleştirme olgusu görevini görmektedir.

Yukarıdaki açıklama önemli ölçüde doğruluğu içinde barındırmakla birlikte, eğitimin duygusal ve değerlendirme boyutunda bütün işlevinin sadece siyasal kültürü bireye aktarmak olmadığı, belirli durumlarda siyasal değerlerin muhtevasını da tayin ettiği kabul edilmektedir. Örneğin; eğitim seviyesi yükseldikçe bireylerin demokratik değerlere olan inancının ve demokratik uygulamalara olan desteğinin arttığı düşünülmektedir³². Yüksek eğitim seviyesinin bireyi demokratik değerlerle buluşturup buluşturmadığı bir yana, yapılan araştırmalar eğitimin siyasal değerlerin muhtevasını belirlemede etkili olduğunu ortaya koymuştur. Yakın geçmiş-

³⁰ Deniz Baykal, *Siyasal Katılma*, Ankara Üni. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 302, Ankara, 1970, s. 58-59.

³¹ Baykal, a.g.e., s. 59.

³² Lipset, a.g.e., s.40.

te yapılan bazı araştırmalar, eğitim seviyesi yükseldikçe genel oy hakkına taraftarlığın azaldığı, kişilerin elitist bir tutum içine girdiklerini ortaya koymuştur³³.

Son tahlilde, bireyin siyasal tutum ve değerleri üzerinde eğitimin etkisi iki şekilde gerçekleşmektedir. Birincisi, eğitim sırasında bireyin edinmesi arzulan siyasal tutumlar eğitim programıyla doğrudan aktarılır; ikincisi, eğitim seviyesi yükseldikçe siyaseti anlama ve değerlendirme biçimi değişir³⁴.

Eğitim sürecinde edinilen siyasal bilinç, salt eğitimin ortaya çıkardığı bir yetkinlik durumu değildir. Bu bağlamda eğitim, siyasal ilgi, siyasal etkinlik duygusu, siyasal algı ve tutum konularında tek başına belirleyici bir aktör değildir; daha ziyade, bütün bu konularda aile, arkadaş çevresi ve siyasal ortama kadar uzanan bir etkileşimin biçimlenmesine yardımcı olan bir olgudur³⁵.

Eğitimin siyasal değerler üzerindeki etkisi, ders içeriklerinin sosyal ve siyasal konulara yoğunlaşma düzeyi ile de ilgilidir. Derslerin içeriklerinin sosyal ve siyasal konulara yoğunlaşma düzeyi arttıkça, siyasete olan ilginin ve siyasal bilginin artacağı, siyasal konuların daha yoğun konuşulacağı beklenilmektedir. Örneğin, Ozankaya'nın 1966'da Ankara Üniversitesi öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinin Hukuk Fakültesi öğrencilerine; Hukuk Fakültesi öğrencilerinin Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi öğrencilerine; Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi öğrencilerinin de İlahiyat Fakültesi öğrencilerine oranla siyasal konularla daha çok iç içe oldukları sonucuna varılmıştır³⁶.

3. ÇALIŞMANIN AMACI, ÖNEMİ ve SORUNSAĞI

Üniversite gençliği, gençlik ile özdeş kabul edilmektedir. Bunun nedeni, gençliğe atfedilen özelliklerin okul döneminde ediniliyor olmasıdır. Onun için, gençlik adı altında yapılan değerlendirmelerin büyük çoğunda, gençlik ile toplumsal değerlerin taşıyıcısı ve yeniden üreticisi konumunda olan üniversite gençliği kast edilmektedir.

Gençlik, biyolojik/psikolojik özelliklerinden yola çıkılarak evrensel bir tanıma tabi tutulmaktadır. Bu anlayışa göre, gençlik heyecan, dinamizm, yenilik,

³³ Nermin Abadan, *1965 Seçimlerinin Tahlili*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 202-184, Ankara, 1966, s. 293; Özer Ozankaya, *Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 209-191, Ankara, 1966, s. 53.

³⁴ Ersin Kalaycıoğlu, *Çağdaş Siyasal Bilim*, Beta Yay., İstanbul, 1984, s. 167.

³⁵ Gabriel Almond, Sidney Verba, *The Civic Culture*, Princeton University, New Jersey, Press, 1963, p. 315-324.

³⁶ Ozankaya, a.g.e., s. 180.

atılğanlık, özgürlük ve isyankarlık gibi nitelemelerle tanımlanır³⁷. Bu evrensel özellikleri dışında özgün kimliğinin oluşumu bazı öznel değişkenlere bağlıdır. İnsan zaman içinde gelişebilen ve değişebilen bir varlıktır. Üretim ilişkileri, sosyo-ekonomik yaşam, bireysel ve toplumsal yaşam deneyimi, kitle iletişim araçları, kaygılar ve korkular, aldığı eğitimin içeriği, siyasal sistemin özgürlük anlayışı gençliğin kişiliğini, tutumlarını ve değer yargılarını etkiler³⁸. Dolayısıyla, üniversite gençliği, ekonomik ve psikolojik etkenlerin yanında, toplumsal olarak kurulan ve toplum tarafından her defasında yeniden tanımlanan bir beşeri durumu ifade etmektedir.

Hem ekonomik değer yaratmada hem yeni bir kültürü inşa etmede gençlik, toplumların her zaman ihtiyaç hissettiği, bütün toplumlar tarafından önemsenen en önemli toplumsal kategoriyi ifade etmektedir. Üniversite gençliğinin, birincisi, siyasal sistemin gelecekteki bürokratik kurumlarının ve yönetici kadroların adayları olması; ikincisi, toplumun entelektüel birikimini temsil etmesi, siyasal söylemde sahip olduğu önemi ortaya koymaktadır. Bu öneminden dolayı toplumsal değişim ve dönüşümün temel dinamiği haline gelmektedir.

Bireylerin ve sosyal grupların siyasal tutum ve değerleri belirli bir düzene bağlı mıdır? Bu düzen içinde eğitim olgusunun yeri nedir? Eğitim olgusu, siyasal tutum ve değerleri belirlemede ne kadar etkilidir? Solun geleneksel düşünce anlayışı, üretim ilişkilerinin dışında bir unsur olarak düşündüğü üniversite gençliğini, ayrıcalıklı bir konumda görmektedir. Bu konumun gençlere toplumsal çelişkileri daha objektif bir açıdan değerlendirme olanağı kazandırdığını kabul etmektedirler³⁹. Eğitim süresince, öğrencilerin üretim ilişkilerinin dışında kalması, bu tespiti anlamlı hale getirmekle birlikte tartışmalı bir konudur. Bu tespitin önemi, eğitim ile gençlik arasındaki ilişkinin ehemmiyetine yaptığı vurgudur.

Her şey bir yana, önemli bir toplumsal grubu ifade eden üniversite gençliğinin entelektüel birikim sürecinin önemli bir aşaması olan üniversite eğitimi boyunca siyasal değerler açısından ne tür değişimler yaşayacağı önemli bir sorunsaldır. Bu çerçevede, üniversite eğitiminin ve yaşantısının öğrencilerin siyasal değerlerinde ve değer sistemlerinde değişiklik yapabilecek etkilere sahip bulunup bulunmadığının araştırılması çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

³⁷ Saffet Arı, Ferit Benli, “Gençlik Muhalefatinin Günümüzdeki Anlamı”, *Birikim*, Sayı: 142-143, İstanbul, Şubat-Mart 2001, s. 124.

³⁸ Bahar Eroğlu Yalın, *Siyasal Değer*, Derin Yayınları, İstanbul, 2009, s. 24.

³⁹ Arı, Benli, a.g.e., s. 126.

Varsayımlar

Bu çalışmanın, doğruluğu araştırılmak istenen varsayımları iki grupta toplanmıştır. Birinci grubu oluşturan ana varsayım genel bir gözleme yönelik tespittir. İkinci grubu oluşturan yanvarsayımlar, öğrencilerin kişisel özelliklerini yansıtan cinsiyet ve etnik aidiyetlerine yönelik tespitlerden oluşmaktadır:

Anavarsayım

Birinci Sınıf'ta bazı hakim siyasal değerlerin Dördüncü Sınıf'a gelindiğinde daha güçlü siyasal değerler haline gelecekleri, bazı siyasal değerlerin ise eğitim sürecinde oluşacağı, varsayılmaktadır.

Yanvarsayımlar

1. Üniversite eğitimi sayesinde dış dünya ile güçlü bir ilişki kuran kız öğrencilerin Birinci Sınıf'taki hakim siyasal değerlerinin Dördüncü Sınıf'a gelindiğinde daha güçlü siyasal değerlere dönüşeceği, kız öğrencilerde yaşanacak değer değişiminin oransal farkının erkek öğrencilerin değerlerinde meydana gelecek değişim farkından yüksek olacağı, ayrıca kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha muhafazakar bir tutum içinde olacakları,

2. “Kürt Sorunu”ndan dolayı “Kürt” öğrencilerin “Türk” öğrencilere oranla özgürlükleri daha çok önemseyecekleri, sisteme daha çok mesafeli duracakları, daha politik bir kimliğe sahip olacakları; bunun yanında üniversite eğitimi münasebetiyle aynı mekanı paylaşan “etnik grup”ların daha milliyetçi bir söyleme yönelecekleri, varsayılmaktadır.

4. METODOLOJİ

Bu çalışma, eğitimin üniversite öğrencilerinin siyasal kültürleri üzerindeki etkisini araştırmaya dayanan çalışmanın siyasal değer kısmını oluşturmaktadır. Hem çalışmanın kapsamı hem de çalışmada ulaşılan sonuçlar Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölüm'ünde 2010-2011 Eğitim ve Öğretim yılında eğitime başlayan Birinci Sınıf öğrencileri ile sınırlıdır. Çalışma, anket sorularına verilen cevapların analizine dayanan kantitatif bir çalışmadır. Çalışmanın evrenini ve örneklemini söz konusu sınıfa ait öğrencilerin tümü oluşturmaktadır.

Kamu Yönetimi Bölümü, çalışmanın sorunsalının irdelenmesi konusunda daha uygun bir müfredata sahip olduğu düşünülerek tercih edilmiştir. Kamu Yönetimi Bölümü'nde okutulan derslerin büyük çoğunluğunun siyaset, yönetim, hukuk ve toplum içerikli olması, siyasal değer değişikliğinin bu bölümde daha belirgin bir şekilde somutluk kazanacağı düşünülmüştür.

Çalışmada, üniversite eğitimi sürecinin siyasal değerleri hangi ölçüde etkilediği yönündeki sorunsalı araştırmak üzere aynı öğrencilere, aynı sorular hem Birinci Sınıf'ta hem de Dördüncü Sınıf'ta sorulmuştur. Bu çerçevede, 2010-2011 Eğitim ve Öğretim yılında Birinci Sınıf öğrencilerine - sınav zamanlarında öğrencilerin tümünün okulda bulunacakları düşünülerek I. yarıyıl vize sınavları döneminde 28.01.2011 tarihinde anket uygulanmıştır. "Ders Yoklama Listesi"nden Birinci Sınıf'ta 71 öğrencinin kayıtlı olduğu tespit edilmiş, ancak kayıtlı öğrencilerden 67 tanesi anket sorularını cevaplamıştır. Aynı öğrencilere, aynı anket dört yıl sonra, Dördüncü Sınıf'ta II. yarıyıla ait son sınavlar olan final sınavları döneminde 11.06.2014 tarihinde tekrar uygulanmıştır. Dördüncü Sınıf'a ait "Ders Yoklama Listesi"nden Birinci Sınıf'ta kayıtlı olup da Dördüncü Sınıf'ta kayıtlı olmayan 9 öğrenci ve "yatay-dikey" geçişle gelen 6 öğrenci tespit edilmiştir. Sonradan gelen 6 öğrenci Dördüncü Sınıf'ta uygulanan anketin dışında tutulmuştur. Bu hesaplamalardan sonra Dördüncü Sınıf'ta anket uygulanacak öğrenci sayısı 62 olarak tespit edilmiş, ancak ankete 59 öğrenci katılım göstermiştir.

5. ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI

Araştırma verileri, iki alt başlık altında değerlendirilmiştir. Birinci alt başlıkta, ankete katılan öğrencilerin yaş, cinsiyet, etnik aidiyet, "yaşadığı bölge", "dini duyarlılık" ve mensubu olduğu ailenin meslek ve gelir özellikleri değerlendirilmiştir. İkinci alt başlıkta, "yönetim anlayışı", "insan hakları", "siyasal duruş", "siyasal katılıma olan inanç" "devletin kurumlarına güven" ve "etnik kimliğin önemi" başlıkları altında öğrencilerin siyasal değerleri analiz edilmiştir. Bu alt başlıkta, öğrencilerin siyasal değerlerine ait frekans tabloları verilmiş, ayrıca, cinsiyet ve "etnik aidiyet" özelliklerine göre öğrencilerin siyasal değer sorularına verdikleri cevapların "crosstab" tabloları değerlendirilmiştir. Öğrencilerin siyasal değerleri, mensup oldukları ailenin gelir durumu ve "geldikleri bölge"lere göre analiz edilmek istenmiş, ancak sonuçları anlamsız kılacak düzeyde neredeyse öğrencilerin tümü alt ve orta alt gelir grubuna mensup ailelerden gelmiş olmaları ve geldikleri bölgelerin "etnik aidiyet" özellikleriyle büyük ölçüde örtüşmesi nedeniyle "ailenin geliri" ve "geldikleri bölge" değişkenleri analizin dışında tutulmuştur.

5.1. Kişisel Özellikler

Yaş: Ankete katılan Birinci Sınıf öğrencilerden 17, 22, 23, ve 24 yaşlarında olan 7 kişi dışında geri kalan öğrencilerin tümü "18-21 yaş" aralığında bulunmaktadır. Dördüncü Sınıf'ta ise 6 kişi 25 ve 28 yaşlarında iken, geri kalan öğrencilerin tümü "21-24 yaş"ları arasındadır.

Cinsiyet: Birinci Sınıf'ta ankete katılan öğrencilerin %43,3'ü kız, %56,7'si erkektir. Dördüncü Sınıf'ta oran - sırasıyla %42,4 ve %57,6 - pek değişmemiştir.

Yaşadığı bölge: Öğrencilerin büyük çoğunluğu üniversitenin bulunduğu bölge illerine aittir. Buna göre, Birinci Sınıf'ta, İç Anadolu Bölgesi ile Karadeniz Bölgesi'nden sadece birer öğrenci (%1,6) bulunmaktadır. Akdeniz Bölgesi'nden gelen öğrencilerin oranı %11,1, Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelenlerin oranı %15,9 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden gelenlerin oranı %69,8'dir. Dördüncü Sınıf'ta oranlar değişmemiştir. Sırasıyla oranlar şöyledir: %1,8, %12,3, %15,8 ve %68,4.

Ailenin mesleği: Öğrencilerin aile mesleği hem Birinci Sınıf'ta (%43,1) hem de Dördüncü Sınıf'ta (%38,2) en yüksek oranda “serbest meslek” grubunda yoğunlaşmıştır. Ardından “çiftçi” mesleği gelmektedir. Birinci Sınıf ve Dördüncü Sınıf'ta oranlar sırasıyla %27,6 ve %30,9'dur. Bu oran, öğrencilerin 1/3'ünün ailelerinin köyde yaşadığını ya da köyle güçlü bağlarının bulunduğunu göstermektedir. Daha sonra, “emekli” ve “işçi” mesleklerinin yer aldığı “diğeri” grubu (Birinci Sınıf'ta %15,5; Dördüncü Sınıf'ta %20) gelmektedir. Öğrencilerin ailelerinin en az yoğunlaştığı grup (Birinci Sınıf'ta %13,8; Dördüncü Sınıf'ta %10,9) “memur”luk mesleğidir.

Ailenin geliri: Birinci Sınıf'ta ailelerin geliri “0-700 TL” (%50,8) ile “701-1300 TL” (%33,3) gruplarında, Dördüncü Sınıf'ta “701-1300 TL” (%40,4) ve “1301-2000 TL” (%29,8) grupları arasında yoğunlaşmıştır. Birinci Sınıf'ta öğrencilerden ailelerinin “3001 ve yukarısı TL” gelire sahip olduğunu söyleyen çıkmamışken, “2001-2500 TL” ve “2501-3000 TL” gelire sahip olduğunu söyleyenlerin sayısı sadece 4'tür. Dördüncü Sınıf'ta 8 öğrencinin aile geliri “2001-2500 TL” ve “3001 ve yukarısı TL” gelir grupları arasında yer almaktadır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu orta-alt ve alt gelire mensup ailelerden gelmektedir. Mensup oldukları ailelerin gelir durumu göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin serbest meslek ile avukatlık, mühendislik ve doktorluk gibi mesleklerden çok “niteliksiz” meslekleri kastettikleri anlaşılmaktadır.

Etnik aidiyet: Öğrencilerin “etnik aidiyet”lerini öğrenmek üzere “kendinizi ne hissediyorsunuz?” sorusu sorulmuş, Birinci Sınıf'ta %53,7'si “Kürt”, %31,3'ü “Türk” cevabını vermiştir. Öğrencilerin %7,5'i “hiçbiri” (Dördüncü Sınıf'ta %1,7'ye düşmüş), %4,5'i ise “T.C vatandaşı”, “insan” ve “hepsi” cevaplarını içeren “diğeri” grubuna aittir. Dördüncü Sınıf'ta oranlar biraz değişmiştir. Kendilerini “Kürt” hissedenlerin oranı %62,1'e çıkmışken, “Türk” hissedenlerin oranı %22,4'e düşmüştür. Bu oranlardaki değişiklik, Dördüncü Sınıf'a gelindiğinde okulu uzatan ya da yatay geçişle başka bir üniversiteye geçiş yapan öğrencilerin eksilmesi ile açıklanabilir. Birinci Sınıf'ta kendini “Arap” hisseden öğrenci sayısı 2 iken, Dördüncü Sınıf'ta 1'e düşmüştür. Şunu hatırlatmakta fayda vardır. Öğrencile-

rin “etnik aidiyet”i ile geldikleri bölge büyük ölçüde örtüşmektedir. Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinden gelen öğrencilerin büyük çoğunluğu kendilerini “Kürt”; Akdeniz, İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerinden gelenlerin tümü ise “Türk” hissetmektedir.

5.2. Siyasal Değerler

5.2.1. Yönetim Anlayışı

“Nasıl bir siyasal sistem olmasını istersiniz?” sorusuna Birinci Sınıf’ta öğrencilerin %65,7’si “çok partili”, %19,4’ü “tek partili” cevabını vermiştir. Dördüncü Sınıf’a gelindiğinde “tek partili” diyenlerin oranı % 6,8’e düşmüş, “çok partili” diyenlerin oranı %84,7’e çıkmıştır. “İki partili” sisteme ait oranlar da eklendiğinde demokratik bir sistemden yana tercih koyanların oranı %91,5’e çıkmaktadır. Bu oranlar, öğrencilerin çok partili demokratik bir sistemi tercih ettiklerini göstermektedir. “iki partili” başkanlık sistemine fazla ilgi göstermemişler.

Tablo 1 Nasıl bir siyasal sistem olmasını istersiniz?

Sınıf		Tek partili	İki partili	Çok partili	Bilmiyorum	Toplam
Birinci Sınıf	Sayı	13	3	44	7	67
	%	19,4	4,5	65,7	10,4	100
Dördüncü Sınıf	Sayı	4	4	50	1	59
	%	6,8	6,8	84,7	1,7	100

Cinsiyet açısından, kız ve erkek öğrencilerin çok partili hayatı tercih etme oranları hem Birinci Sınıf’ta hem de Dördüncü Sınıf’ta genel toplamdaki oranlarla hemen hemen aynıdır. Dolayısıyla kız ve erkek öğrenciler aynı düzeyde “çok partili” hayatı benimsemektedirler. “İki partili” sisteme ait oranlar eklendiğinde demokratik sisteme olan destek daha da artmaktadır.

Etnik aidiyete göre, hem Birinci Sınıf’ta hem de Dördüncü Sınıf’ta en yüksek oranda “çok partili” sistem benimsenmiş olup, her iki sınıfta da en yüksek oran “Kürt” öğrencilere aittir. Birinci Sınıf’ta “Kürt” öğrencilerde oran %75, “Türk” öğrencilerde %61,9’dur. Dördüncü Sınıf’ta, “Kürt” öğrencilerde %94,4, “Türk” öğrencilerde ise %69,2’dir. Hem Birinci Sınıf’ta hem de Dördüncü Sınıf’ta “tek partili” sistemi benimseme en yüksek oranda sırasıyla %33,3 ve %15,4 ile “Türk” öğrencilere aittir.

5.2.2. Genel Oy Hakkına Taraftarlık

Bu soruya, Birinci Sınıf'ta öğrencilerin %91'i gibi büyük çoğunluğu "herkes eşit oy hakkına sahip olmalı" demiş, sadece %3'ü "eğitlimlilerin iki eğitilmiş olmayanların bir oyu olmalı" cevabını vermiştir. Dördüncü Sınıf'ta ise bu yargı çok değişmemiştir. Sadece "eğitlimlilerin iki eğitilmiş olmayanların bir oyu olmalı" cevabını verenlerin oranı %8,5'e çıkmıştır. Oranın yaklaşık üçe katlanmış olması anlamlı görünebilir, ancak genel ortalama içinde çok büyük bir anlam taşımamaktadır. Yapılan bazı araştırmalarda eğitim düzeyi yükseldikçe insanların daha elitist bir tutum içine girdikleri, genel oy hakkına taraftarlığın azaldığı sonucuna varılmıştır⁴⁰. Bizim çalışmamız özelinde bu tutum kısmen doğrulanmıştır.

Tablo 2 Seçmenlerin oy hakkı nasıl olmalıdır?

Sınıf		Herkes eşit oy hakkına sahip olmalı	Eğitlimlilerin iki eğitilmiş olmayanların bir oyu olmalı	Cevap yok	Toplam
Birinci Sınıf	Sayı	61	2	4	67
	%	91	3	6	100
Dördüncü Sınıf	Sayı	52	5	2	59
	%	88,1	8,5	3,4	100

Cinsiyete göre, en yüksek oran "herkes eşit oy hakkına sahip olmalı" seçeneğine ait olup erkek öğrencilerde oran %94,7, kız öğrencilerde %86,2'dir. Dördüncü Sınıf'ta, kız öğrencilerin oranı %92'ye çıkmışken, erkek öğrencilerin oranı %85,3'e düşmüştür. Erkek öğrencilerin %14,7'si daha elitist bir tutum takınarak "eğitlimlilerin iki eğitilmiş olmayanların bir oyu olmalı" yargısında bulunmuşlar, Birinci Sınıf'a bu oran %2,6'dır. Etnik aidiyete göre, eşit oy hakkını savunanlar Birinci Sınıf'ta "Türk" ve "Kürt" öğrencilerde oranlar - sırasıyla %95,2 ve %94,4 - hemen hemen aynıdır. Her iki grupta da Dördüncü Sınıf'ta "eşitsiz oy" hakkına hafif bir yönelme var.

5.2.3. Siyasal Duruş

Birinci Sınıf'ta en yüksek oranda desteklenen siyasal parti %43,1 ile AK Parti (Adalet ve Kalkınma Partisi) olmuştur. İkinci parti ise %26,2 ile BDP/HDP (Barış ve Demokrasi Partisi kadroları yeni kurulan Halkların Demokratik Partisi'ne geçiş yaptı)'dir. Hiç kimse CHP (Cumhuriyet Halk Partisi)'ye oy vereceğini beyan etmemiştir. Dördüncü Sınıf'ta AK Parti'ye olan destek %21,1'e düşmüş, BDP/HDP'ye olan destek ise %38,6'ya çıkmıştır. Birinci Sınıf'ta öğrencilerin %21,5'i hiçbir siyasal partiye oy vermeyeceğini beyan etmiş, bu oran Dördüncü

⁴⁰ Abadan, a.g.e., s. 293; Ozankaya, a.g.e., s. 53.

Sınıf'ta %35,1'e çıkmıştır. Öğrencilerin siyasal partilere olan desteğinde ciddi bir azalma görülmektedir (Tablo: 3).

Bir siyasal partiyi destekleme konusunda kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha protestocu bir tutum sergilemişler. Buna göre, kız öğrenciler Birinci Sınıf'ta, en yüksek oranda (%50) AK Parti'de yoğunlaşmışken, Dördüncü Sınıf'ta bu destek azalmış ve en yüksek oranda (%52) "hiçbiri" (Birinci Sınıf'ta oran %17,9'dur.) değişkenine yönelmişler. Erkek öğrenciler ise Birinci Sınıf'ta %37,8 ile en yüksek oranda AK Parti'ye destek sunmuşken, Dördüncü Sınıf'ta bu destek %46,9 ile BDP/HDP'ye kaymıştır.

Tablo 3 Yarın bir seçim olursa oyunuzu hangi siyasal partiye vermek istersiniz?

Sınıf		AKP	BDP/HDP	MHP	Diğeri	Hiçbiri	Toplam
Birinci Sınıf	Sayı	28	17	3	3	14	
	%	43,1	26,2	4,6	4,6	21,5	100
Dördüncü Sınıf	Sayı	12	22	3	0	20	57
	%	21,1	38,6	5,3	0	35,1	100

Etnik aidiyete göre, kendilerini "Türk" hissedenler % 70'lik oranla en yüksek düzeyde AK Parti'ye oy vereceklerini ifade etmişken, "Kürt" hissedenler %45,7 ile BDP demişler. Dördüncü Sınıf'a gelindiğinde, "Türk" öğrencilerin ciddi bir siyasal protesto tutumu içine girdikleri görülmektedir. Buna göre, "Türk" öğrenciler en yüksek oranda %53,8'i hiçbir siyasal partiye oy vermeyeceklerini (Birinci Sınıf'ta oran %15'tir.) ifade etmişler. "Kürt" öğrencilerin ise BDP/HDP'ye olan destekleri (%57,1) artmıştır. Bir varsayım olarak "Türk" öğrencilerin de tepkisel bir tutumla Dördüncü Sınıf'a geldiklerinde büyük oranda MHP'ye yönelecekleri beklentisi içindeydik. Ancak, beklediğimiz oranda MHP'ye olan destekte bir artış yaşanmamıştır. Birinci Sınıf'ta oran %15 iken, Dördüncü Sınıf'ta %23,1'e çıkmıştır.

Öğrencilere kesinlikle oyunuzu hangi siyasal partiye vermezsiniz sorusu sorulmuş, bu soruya yönelik öğrencilerin verdikleri cevaplar yıllara göre ciddi değişiklikler içermektedir. Birinci Sınıf'ta en yüksek oranda (%35,8) MHP denilmiştir. MHP'yi sırasıyla CHP (%25,4) ve BDP/HDP (%20,9) izlemektedir. AK Parti %3 ile en düşük oranda "kesinlikle oyumu vermem" denilen siyasal parti konumundadır. Dördüncü Sınıf'a gelindiğinde "kesinlikle oyumu vermem" denilen siyasal partilerden MHP'ye ait oran %41,4'e, BDP/HDP'ye ait oran %22,4'e ve AK Parti'ye ait oran %13,8'e çıkmıştır. CHP'nin oranı ise %10,3'e düşmüştür (Tablo: 4).

Tablo 4 Kesinlikle oyumu vermem dediğiniz siyasal parti hangisidir?

Sınıf		AKP	BDP/HDP	CHP	MHP	Diğeri	Hepsi	Toplam
Birinci Sınıf	Sayı	2	14	17	24	1	9	67
	%	3,0	20,9	25,4	35,8	1,5	13,4	100
Dördüncü Sınıf	Sayı	8	13	6	24	1	6	58
	%	13,8	22,4	10,3	41,4	1,7	10,3	100

Cinsiyete göre, kız öğrencilerin hem Birinci Sınıf'ta hem de Dördüncü Sınıf'ta en yüksek oranda (sırasıyla %31 ve %40) oy vermeyeceklerini ifade ettikleri siyasal parti BDP/HDP'dir. En düşük oranlar ise AK Parti'ye aittir. Erkek öğrencilerin ise her iki eğitim yılında da en yüksek oranda (sırasıyla %50 ve %51,5) oy vermeyeceklerini söyledikleri siyasal parti MHP olmuştur. BDP/HDP'nin mevcut siyasal düzenin dışında, "daha muhalif" bir söyleme sahip olması, AK Parti'nin de iktidar partisi olarak "düzen" ve "istikrar"ı temsil etmesi kız öğrencilerin bu tutumunda etkili olmuş olabilir.

Etnik aidiyete göre, hem Birinci Sınıf'ta hem de Dördüncü Sınıf'ta "Türk" öğrenciler en yüksek oranda - sırasıyla %57,1 ve %69,2 - BDP/HDP; "Kürt" öğrenciler ise - sırasıyla %55,6 ve %61,1 - MHP demişlerdir. Bu oranlardan üniversite eğitimi sürecinde "Kürt" öğrencilerin MHP'ye, "Türk" öğrencilerin ise BDP/HDP'ye karşı olumsuz tutumlarında oransal bir artış olduğu sonucu çıkmaktadır. MHP ve BDP/HDP'nin etnik konularda gösterdikleri hassasiyet göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin eğitim sürecinde siyasal partiler üzerinden etnik konularda birbirlerine yabancılaşmaya devam ettikleri ve bu yabancılaşmanın daha da derinleştiği anlaşılmaktadır.

5.2.4. Siyasal Katılıma Olan İnanç

Birinci Sınıf'ta görüşülen öğrencilerin %53,7'si "üniversite öğrencileri siyasetle ilgilenmelidir" cevabını vermiştir. Dördüncü Sınıf'a gelindiğinde öğrencilerin siyasete olan ilgilerinde büyük bir artış olmuş ve oran %81,4'e çıkmıştır (Tablo: 5).

Birinci Sınıf'ta kız öğrencilerin sadece %37,9'u "üniversite öğrencileri siyasetle ilgilenmelidir" demekte, Dördüncü Sınıf'a gelindiğinde oran %84'e çıkmaktadır. Erkek öğrencilerde ise sınıflara göre oranlar, sırasıyla %65,8 ve %79,4'tür. Birincisi, kız öğrencilerin bu konudaki değer yargıları erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde değişim göstermiştir. Üniversite hayatı ile birlikte kız öğrenciler üzerindeki aile baskısının azalması ve kız öğrencilerin dış dünyayla daha güçlü bir ilişki kurmaya başlamaları, siyasete ilgi yönündeki değer yargılarının

erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde değişim göstermiş olmalarında etkili olmuş olabilir. İkincisi, Dördüncü Sınıf'a gelindiğinde üniversite öğrencilerinin siyasetle ilgilenmeleri gerektiği konusunda kız öğrencilerin oranı erkek öğrencilerin oranını geçmektedir.

Tablo 5 Üniversite öğrencileri siyasetle ilgilenmeli midir, yoksa sadece eğitimleri ile mi ilgilenmelidirler?

Sınıf		Siyasetle ilgilenmelidir	Sadece eğitimleriyle ilgilenmelidir	Kararsızım	Toplam
Birinci Sınıf	Sayı	36	22	9	67
	%	53,7	32,8	13,4	100
Dördüncü Sınıf	Sayı	48	9	2	59
	%	81,4	15,3	3,4	100

Etnik aidiyete göre, Dördüncü Sınıf'a gelindiğinde “Türk” ve “Kürt” öğrencilerin siyasete olan ilgilerinde ciddi bir artış olmuştur. Ancak her iki sınıfta da üniversite öğrencilerinin siyasetin içinde yer almaları gerektiği yönündeki inanç “Kürt” öğrencilerde daha yüksektir. Bununla birlikte, “Türk” öğrencilerin değer yargılarında daha yüksek düzeyde değişim yaşanmıştır. Buna göre, Birinci Sınıf'tan Dördüncü Sınıf'a gelindiğinde “üniversite öğrencileri siyasetle ilgilenmelidir” diyenlerin oranı “Kürt”lerde %61,1'den %83,3'e; “Türk” öğrencilerde ise %42,9'dan %76,9'a çıkmıştır.

Gösteri ve yürüyüş yapmak en temel doğal haklardan birisidir. Örneğin, kanunda toplantı ve gösteri yürüyüşü “belirli konular üzerinde halkı aydınlatmak ve bir kamuoyu yaratmak suretiyle o konuyu benimsetmek için gerçek ve tüzel kişiler tarafından düzenlenen toplantı ve yürüyüşlerdir”⁴¹ şeklinde ifade edilmektedir. Türkiye gibi geleneksel değerlerin güçlü olduğu toplumlar, genelde gösteri ve yürüyüşe pek olumlu bir anlam yüklememekte, bu tür eylemleri hem aşkın güç olarak telakki edilen devlete saygısızlık hem de düzen ve istikrar bozucu faaliyetler olarak görmektedirler⁴². Birinci Sınıf'ta öğrencilerin sadece %9'u gösteri ve yürüyüşün sorunların çözümüne katkı sunacağına “kesinlikle inanıyorum” demişken, Dördüncü Sınıf'ta bu oran %32,2'ye çıkmıştır. “Kesinlikle inanıyorum” ve “inanıyorum” seçenekleri birlikte alındığında Birinci Sınıf'ta oran %43,3, Dördüncü Sınıf'ta %66,1'dir (Tablo: 6). Öğrencilerin eğitim sürecinde demokratik bir hak olan gösteri ve yürüyüşün bir mücadele yöntemi olabileceği yönündeki inançların-

⁴¹ Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, m.2.; *Resmî Gazete*, 8.10.1983.

⁴² Şenol Durgun, “Otoriter Devletin Demokratikleşmesi”, *Yeni Türkiye*, Yıl: 5, Sayı: 29, Ankara, Eylül-Ekim 1999, s.132.

da bir artış olmuştur. Öğrenciler, toplumun genel devlet algısının dışına çıkmış görülmektedir.

Tablo 6 Gösteri ve yürüyüş yapmanın sorunların çözümüne katkı sunacağına inanıyor musunuz?

Sınıf		Kesinlikle inanıyorum	İnanıyorum	Kararsızım	İnanmıyorum	Kesinlikle inanmıyorum	Toplam
I. Sınıf	Sayı	6	23	14	15	9	67
	%	9,0	34,3	20,0	22,4	13,4	100
VI.Sınıf	Sayı	19	20	12	5	3	59
	%	32,2	33,9	20,3	8,5	5,1	100

Gösteri ve yürüyüş yapmanın sorunların çözümüne katkı sunacağı yönündeki yargı özelinde, hem kız hem de erkek öğrencilerin siyasal etkinlik duyguları, önemli ölçüde artmıştır. Gösteri ve yürüyüşün sorunların çözümüne katkı sunacağına “kesinlikle katılıyorum” diyen kız öğrencilerin oranı, Birinci Sınıf’ta, sadece %3,4 iken, Dördüncü Sınıf’ta %20’ye çıkmıştır. Erkek öğrencilerin oranı ise %13,2’den %41,2’ye çıkmıştır. “Kesinlikle inanıyorum” ve “inanıyorum” seçenekleri birlikte düşünüldüğünde Birinci Sınıf’ta kız öğrencilerin oranı %34,4, erkek öğrencilerin oranı %50’dir. Dördüncü Sınıf’ta ise kız öğrencilerin oranı %60’a erkek öğrencilerin oranı ise %70,6’ya çıkmıştır.

Etnik aidiyete göre, “kesinlikle inanıyorum” ve “inanıyorum” seçenekleri birlikte ele alındığında, “Kürt” öğrencilerde hem Birinci Sınıf’ta hem de Dördüncü Sınıf’ta oran %66,7’dir. Oysa ki “Türk” öğrencilerin gösteri ve yürüyüşün sorunları çözeceği yönündeki değer yargılarında çok büyük bir değişim yaşanmıştır. “Türk” öğrencilerde, Birinci Sınıf’ta oran %19,1 iken, Dördüncü Sınıf’ta %69,3’e çıkmıştır.

Eğitim sürecinde gösteri ve yürüyüşün sorunların çözümüne katkı sunacağı yönünde öğrencilerin genelinde oluşan güçlü siyasal etkinlik duygusu, aynı zamanda onların siyasal davranışları tarafından teyit edilmektedir. Örneğin, anket bünyesinde “şimdiye kadar herhangi bir gösteri ve yürüyüşe katıldınız mı?” şeklinde sorduğumuz soruya “evet” diyenlerin oranı Birinci Sınıf’ta %9 iken, Dördüncü Sınıf’a gelindiğinde oran %18,6’ya çıkmaktadır.

5.2.5. Devletin Kurumlarına Güven

Eğitim sürecinde öğrencilerin devletin kurumlarına olan güvenlerinde ciddi bir azalma görülmektedir. Birinci Sınıf’ta hiçbir kuruma güvenmeyenlerin oranı %35, 4 iken, Dördüncü Sınıf’ta oran %56,9’a çıkmaktadır. Birinci Sınıf’ta en çok güvenilen kurum %16,9 ile “hükümet” iken, Dördüncü Sınıf’ta %13,8 ile “yargı” olmuştur (Tablo: 7).

Cinsiyete göre, Dördüncü Sınıf'a gelindiğinde kız öğrencilerin kurumlara olan güvenlerinde belirgin bir azalma görülmekte. Birinci Sınıf'ta hiçbir kuruma güvenmiyorum diyenlerin oranı %14,8 iken, Dördüncü Sınıf'a gelindiğinde oran %58,3'e çıkmaktadır. Erkek öğrencilerde her iki yılda da en yüksek oran - sırasıyla %50 ve %55,9 - "hiçbiri" seçeneğidir. Tablo 5'te kız öğrenciler ile ilgili yaptığımız yorumun, bu soruda kız öğrencilerde görülen daha yüksek düzeydeki tutum değişikliğini açıkladığını düşünmekteyiz.

Tablo 7 En güvendiğiniz kurum hangisidir?

Sınıf		Diyanet	Hükümet	TBMM	Ordu	Yargı	Hiçbiri	Cevap yok	Toplam
Birinci Sınıf	Sayı	5	11	6	7	5	23	8	65
	%	7,7	16,9	9,2	10,8	7,7	35,4	12,3	100
Dördüncü Sınıf	Sayı	1	3	4	4	8	33	5	58
	%	1,7	5,2	6,9	6,9	13,8	56,9	8,6	100

Etnik aidiyete göre Birinci Sınıf'ta, "Türk" öğrenciler % 23,8 ile en yüksek oranda "hükümet", "Kürt" öğrenciler ise %47,1 ile "hiçbiri" seçeneğinde yoğunlaşmışlar. "Türk"lerde "hiçbiri" seçeneğinde yoğunlaşma oranı %14,3'tür. Dördüncü Sınıf'ta, hem "Türk" hem de "Kürt" öğrenciler en yüksek oranda - sırasıyla %46,2 ve %65,7 - "hiçbiri" seçeneğinde yoğunlaşmışlar. Devlet kurumlarına güvenmeme konusunda "Türk" öğrencilerde iki sınıf arasındaki oran farkı daha yüksektir. "Kürt" öğrencilerde devlet kurumlarına güven azlığı daha üniversiteye gelmeden önce belirginleşmişken, "Türk" öğrencilerde üniversite yaşamı ile birlikte belirginlik kazanmaktadır. "Kürt" öğrencilerde devlet kurumlarına güven azlığı "Kürt sorunu" bağlamında Kürt gençlerinin kendilerini dışlanmış hissettikleri algısına sahip olmalarıdır. Bu sonuçlar, "Kürt" öğrencilerin "Türk" öğrencilere göre devlet kurumlarına daha az entegre olduklarını göstermektedir.

5.2.6. Etnik Kimliğin Önemi

Birinci Sınıf'ta görüşülen öğrencilerin %53,7'si mensubu olduğu etnik kimliğin kendisi için "çok önemli" olduğunu söylemiştir. Dördüncü Sınıf'a gelindiğinde bu oran %30,5'e düşmekte. Birinci Sınıf'ta "önemli değil" ve "hiç önemli değil" seçeneklerinin toplam oranı %22,4 iken, Dördüncü Sınıf'ta bu oran %40,7'e çıkmaktadır.

Cinsiyet açısından, Birinci Sınıf'ta erkek öğrencilerde %55,3, kız öğrencilerde %51,7 ile en yüksek oran "çok önemli" seçeneğidir. Ancak, Dördüncü Sınıf'a gelindiğinde her iki cinsiyette de etnik kimliğin önemine yapılan vurguda azalma (erkek öğrencilerde oran %35,3'e, kız öğrencilerde %24'e düşmüş) görülmektedir.

“Çok önemli” ve “önemli” seçenekleri birlikte ele alındığında, birinci sınıfta erkek öğrencilerde oran %71,1, kız öğrencilerde %75,8’dir. Dördüncü Sınıf’ta oranlar sırasıyla %64,7 ve %44’e düşmüştür. Her iki yıla ait düşen oranlar, “önemli değil” ve “hiç önemli değil” seçeneklerine kaymıştır. Bu soruda da, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde tutum değiştirmişler.

Tablo 8 Mensubu olduğunuz etnik kimlik sizin için ne kadar önemlidir?

Sınıf		Çok önemli	Önemli	Kararsızım	Önemli değil	Hiç önemli değil	Toplam
Birinci Sınıf	Sayı	36	13	3	6	9	67
	%	53,7	19,4	4,5	9,0	13,4	100
Dördüncü Sınıf	Sayı	18	15	2	19	5	59
	%	30,5	25,4	3,4	32,2	8,5	100

Etnik aidiyete göre, Dördüncü Sınıf’ta “Kürt öğrenciler %72,3 ile (Birinci Sınıf’ta bu oran %83,3’tür) “çok önemli” ve “önemli” seçeneklerinde, “Türk” öğrenciler ise %53,9 oranı ile (Birinci Sınıf’ta %38,5 ile “çok önemli” ve “önemli” seçeneklerinde yoğunlaşmışlar) “önemli değil” ve “hiç önemli değil” seçeneklerinde yoğunlaşmıştır. Hem “Türk” hem de “Kürt” öğrencilerde kimliğe yapılan vurguda bir azalma olmuşsa da, “Türk” öğrencilerde bu çok daha yüksek düzeyde gerçekleşmiştir. “Son otuz yıldır, Kürt kimliği etrafında oluşan taleplerin bir sonucu olarak, “Kürt” öğrencilerin kimliğe yaptıkları vurguya tepki olarak “Türk” öğrencilerin daha milliyetçi bir tutum içine girecekleri beklenebilirdi. Ancak, tam tersi bir durum söz konusudur.

SONUÇ

Çalışmanın genel gözleme dayanan sonuçlarına göre, tümüne yakınının alt gelir grubuna mensup ailelerden gelen öğrencilerde, Birinci Sınıf’ta hakim siyasal değerlerin bazıları, Dördüncü Sınıf’a gelindiğinde daha güçlü siyasal değerlere dönüşmüşken, bazıları yeni değerlere dönüşmüştür. Buna göre, demokratik yönetime olan inanç, siyasal etkinlik duygusu ve kurumlara olan güvensizlik artmış, siyasal partilere karşı olan tavır özelinde - etnik temele dayanan - hoşgörüsüzlük ve kutuplaşma daha da derinleşmiştir. Bu hoşgörüsüzlük ve kutuplaşma MHP ve BDP/HDP üzerinden gerçekleşmektedir. Bunun yanında, etnik kimliğin önemi konusunda Birinci Sınıf’ta hakim olan inanç, Dördüncü Sınıf’ta önemli ölçüde azalmıştır. Öğrencilerin siyasal partilere olan desteklerinde belirgin bir azalma olmuştur. Genel oy hakkına taraftarlıkta az bir düşüş gözlenmektedir. Bu değerlerin bir kısmı toplumda hakim siyasal değerler iken, bir kısmı eğitim sürecinde öğrenciler tarafından yaratılmıştır. Dolayısıyla, bu çalışma özelinde, eğitim bir yandan

toplumun siyasal değerlerini bireye aktarmışken, bir yandan da, özgürlükler ve yeni eğilimler yönünde bireyin siyasal değerlerini dönüştürmüştür.

Cinsiyet değişkeni açısından, genel anlamda, hem kız öğrencilerde hem erkek öğrencilerde Birinci Sınıf'ta hakim siyasal değerler, Dördüncü Sınıf'a gelindiğinde daha büyük destek bulmuştur. Birinci Sınıf ile Dördüncü Sınıf'a ait oranlar arasındaki fark, kız öğrencilerde daha yüksek düzeyde gerçekleşmiştir. Bu demek oluyor ki, kız öğrencilerin siyasal değerleri daha yüksek oranda değişim yaşamıştır. Eğitim ve eğitim ortamının kız öğrencilerin kendilerini ifade etmelerine olanak sağlayan bir özgürlük ortamını temsil etmesi, değer yargılarında daha yüksek oranda değişime sebep olduğu düşünülebilir. Dördüncü Sınıf'a gelindiğinde kız öğrenciler erkek öğrencilerden daha güçlü siyasal bilince kavuşmuş olup, daha etkin siyasal değerleri benimsemişlerdir. Farklı zamanlara ait iki çalışmayı karşılaştırmamızın ne kadar sağlıklı olduğu bir yana, TESEV'in üniversite gençliğinin siyasal değerleri üzerine 2004 yılında yaptığı araştırmanın sonuçları ile çalışmamızın sonuçları örtüşmektedir⁴³. Dolayısıyla, yapılan bir çok araştırmada kadınların erkeklerle göre daha muhafazakar bir tutum içinde oldukları⁴⁴ yönündeki tespit bu çalışma özelinde doğrulanmamıştır.

Etnik aidiyet açısından Birinci Sınıf'ta kendilerini "Kürt" olarak tanımlayan öğrenciler, "Türk" olarak tanımlayan öğrencilere oranla demokratik sistemi daha çok önemsemekte, siyasete daha çok ilgi göstermekte ve siyasal katılıma daha çok önem atfetmektedirler. Bunun yanında, "Türk" öğrenciler "Kürt" öğrencilere oranla sisteme ve devletin kurumlarına daha çok entegre olmuş görülmektedirler. "Kürt" öğrenciler, etnik kimlik konusunda "Türk" öğrencilere oranla daha yüksek bir hassasiyete sahiptirler.

Birinci Sınıf'tan Dördüncü Sınıf'a gelindiğinde "Kürt" öğrencilerin kimliği önemseme tutumlarında kısmi bir azalma (%83,3'ten %72,3'e düşmüştür.) olmuşsa da "Türk" öğrencilerde çok daha büyük bir azalma (Birinci Sınıf'ta %38,5 ile en yüksek oranda "çok önemli" ve "önemli", Dördüncü Sınıf'ta %53,9 ile "önemli değil" ve "hiç önemli değil" seçeneklerinde yoğunlaşmıştır.) gerçekleşmiştir. Etnik kimliğe atfedilen önemin azalmasında, aynı ortamı paylaşan etnik grupların eğitim sürecinde karşılıklı birbirlerini anlamaya çalıştıkları ve bunun sonucunda önyargılarında bir azalmanın olduğu ile açıklanabilir. Eğitim süreci içinde kimliğe

⁴³ Artan vd., a.g.e., s. 10.

⁴⁴ Nermin Abadan, "Ankara Şehir Nüfusunun Siyasi Eğilimlerinden Bazı Örnekler Nisan 1964", *Ankara Üni. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 20, No: 2, Ankara, Haziran 1965, s. 508; Lipset, a.g.e., s. 250; Baykal, a.g.e., s.65.

atfedilen önemin azalması, öğrencilerin etnik kimliklerini önemsemedikleri şeklinde değil, “aşırı milliyetçi” bir tutum içinde olmadıklarını ifade etmek istedikleri şeklinde yorumlanmalıdır.

Öğrencilerin etnik kimliğe attettikleri önem konusunda daha ılımlı bir tuma yönelmeleri ve siyasal partiler özelinde yaşanan hoşgörüsüzlük çelişiyor gibi gözükse de anlaşılabilir bir durumdur. Öğrenciler, bu tutumları ile kimlikleri anlamaya çalıştıkları, ancak kimliklerin siyasete konu olmasına aynı hoşgörüyü göstermediklerini ifade etmek istedikleri düşünülebilir.

Aynı öğrencilerin Birinci Sınıf ile Dördüncü Sınıf'taki siyasal değerlerini karşılaştırmaya dayanan anket çalışmamızın sonuçlarına göre, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha muhafazakar kalacakları ve etnik grupların daha milliyetçi bir söyleme yönelecekleri yönündeki varsayımımız çalışmamın sonuçları tarafından desteklenmemiştir. Bunun dışında, ileri sürdüğümüz varsayımlar ile çalışmanın sonuçları büyük ölçüde örtüşmektedir.

Eğitimin üniversite gençliğinin siyasal değerleri üzerindeki etkisini araştırmaya dayanan çalışmamızın sonuçları, üniversite eğitiminin;

Birincisi, genel anlamda üniversite gençliğinin siyasal değerlerini etkilediğini, bu etkilemenin demokratik değerleri desteklemeye yönelik olduğunu,

İkincisi, erkek egemen bir toplumda kadınların kendilerine ait siyasal değerleri yaratmada önemli bir faktör oluşturduğunu,

Üçüncüsü, farklı etnik toplulukların birbirlerini anlamaya yardımcı olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda, bu çalışmanın hem eğitim kurumlarının eğitim politikalarını hem de siyasi kurumların gençlik ile ilgili politikalarını belirlemede başvurulacak literatüre bir katkı sunduğu düşünülebilir.

KAYNAKÇA

Abadan, Nermin, “Ankara Şehir Nüfusunun Siyasi Eğilimlerinden Bazı Örnekler Nisan 1964”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 20, No: 2, Ankara, Haziran 1965, s. 508, ss. 495-516.

Abadan, Nermin, *1965 Seçimlerinin Tahlili*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 202-184, Ankara, 1966.

Almond, Gabriel; Verba, Sidney, *The Civic Culture*, Princeton University, New Jersey, Press, 1963.

Arı, Saffet; Benli, Ferit, “Gençlik Muhalefetine Günümüzdeki Anlamı”, *Birikim*, Sayı: 142-143, İstanbul, Şubat-Mart 2001, ss.124-135.

Artan, İnci Erdem vd., *Üniversite Gençliği Değerleri: Korkular ve Umutlar*, TESEV Yay., İstanbul, 2005.

Baykal, Deniz, *Siyasal Katılma*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 302, Ankara, 1970.

Bilhan, Saffet, *Eğitim Sosyolojisi*, Dil Tarih ve Coğrafya Fak. Yay., Ankara, 1996.

Durgun, Şenol, “Otoriter Devletin Demokratikleşmesi”, *Yeni Türkiye*, Yıl: 5, Sayı: 29, Ankara, Eylül-Ekim 1999, s.132, ss.130-135.

Duverger, Maurice, *Siyaset Sosyolojisi*, Varlık Yay., İstanbul, 2002.

Erkal, Mustafa, *Sosyoloji*, Der Yayınları, İstanbul, 2006.

Esmer, Yılmaz, *Devrim, Evrim, Statüko: Türkiye’de Sosyal, Siyasal Ekonomik Değerler*, TESEV Yayınları, İstanbul, 1999.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem, *Yeni İnsan ve İnsanlar*, Evrim Yayınları, İstanbul, 1999.

Kalaycıoğlu, Ersin, *Çağdaş Siyasal Bilim*, Beta Yay., İstanbul, 1984.

Lipset, Seymour Martin, *Siyasal İnsan*, Teori Yay., Ankara, 1986.

Ozankaya, Özer, *Toplumbilime Giriş*, “S” Yayınları, Ankara, 1982.

Ozankaya, Özer, *Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri*, Ankara Üni. SBF Yayınları No: 209-191, Ankara, 1966.

Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, Risale Yayınları, İstanbul, 1990.

Tan Mine, *Toplumbilimine Giriş*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1981.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, m.2.; *Resmi Gazete*, 8.10.1983.

Turan, İlter, *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, Der Yay, İstanbul, 1986.

Yalın, Bahar Eroğlu, *Siyasal Değer*, Derin Yay., İstanbul, 2009.

Yücekök, Ahmet “Toplumsal Üst Yapı Olarak Siyasal Davranış”, *Ankara Üni. Siyasal Bilgiler Fakültesi Der.*, Cilt: XXIV, No: 4, Ankara, 1969, ss. 175-199.